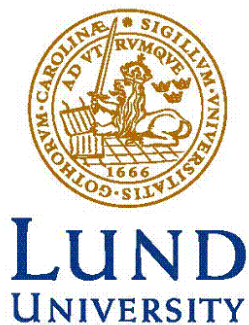

Möjligheter och svårigheter med ickevåldsmotstånd ur ett makt-, vålds- och mobiliseringsperspektiv

En jämförande fallstudie mellan
Sydafrikas och Östtimors motståndsstrategier

Sofia Nordin

Abstract

Under Sydafrikas apartheid och Östtimors självständighetskamp ifrån Indonesien användes ickevåld som en motståndsstrategi i respektive frihetskamper. Icke-våld har utvecklats som en alternativa strategi till våld. Denna uppsats har en intension att förstå vad som är möjligheterna och svårigheterna med ickevåld. Utifrån en jämförande studie mellan Sydafrika och Östtimor är avsikten även att svara på hur och varför de båda fallen skiljer sig åt. Uppsatsen är baserad på en litteraturstudie. Utifrån det teoretiska materialet är tre teman framtagna; makt, våld och mobilisering. Dessa teman används som struktur till analysen. Materialet för denna studie består av teoretisk forskning om ickevåld. Det empiriska materialet består både av teori och fallstudier av Sydafrika och Östtimor. Slutsatsen av denna studie visar att Sydafrika är mindre framgångsrikt i användandet av ickevåld medan Östtimor kan anses ha haft ett framgångsrikt ickevålds-användande. I Sydafrika avvek motståndsrörelsen från ickevåld och valde att kombinera det med väpnad kamp medan i Östtimor använde motståndsrörelsen explicit ickevåld under hela självständighetsrörelsen.

Nyckelord: ickevåld, Sydafrika, Östtimor, makt, våld, mobilisering

Antal ord: 9920

Innehållsförteckning

1. INTRODUKTION	5
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	6
1.2 AVGRÄNSNINGAR	7
1.3 DISPOSITION	8
2. TIDIGARE FORSKNING	9
2.1 FALLSTUDIE I: SYDAFRIKA	9
2.2 FALLSTUDIE II: ÖSTTIMOR	12
3. METOD OCH MATERIALDISKUSSION.....	14
4. TEORETISKT RAMVERK	17
4.1 MAKT	17
4.1.1 Politiskt jiu-jitsu	18
4.2 VÅLD.....	19
4.3 MOBILISERING.....	20
5. ANALYS	23
5.1 MAKT	23
5.1.1 Politisk jiu-jitsu	26
5.2 DIREKT OCH STRUKTURELLT VÅLD.....	27
5.2.1 Strukturellt våld	28
5.2.2 Direkt våld	28
5.3 MOBILISERING.....	31
5.3.1 Utbildning	31
5.3.2 Samarbete	32
5.3.3 Metoder.....	33
6. SLUTSATS	35
7. REFERENSER.....	37

Förkortningar

Sydafrika

ANC - African National Congress

COSATU - Congress of South African Trade Unions

MK - Umkhonto we Sizwe (spear of the nation)

PAC - Pan Africanist Congress

UDF - United Democratic Front

Östtimor

CNRM - National Council of the Maubere Resistance

CNRT - National Council for Timorese Resistance

FALINTIL - Armed Forces for the National Liberation of East Timor

FRETILIN - Revolutionary Front for an Independent East Timor

UDT – Timorese Democratic Union

1. Introduktion

Den här uppsatsen handlar om ickevåld och om hur Sydafrika under apartheid och Östtimor under sin självständighetskamp från Indonesien använde sig av ickevåld. Ett av syften med uppsatsen är att ge en ökad förståelse för ickevåld och hur det kan implementeras i en frihetskamp. Med hjälp av exempel från Sydafrika och Östtimor kan det ge en förståelse för vad som kan vara möjligheter och svårigheter med att använda ickevåld.

Intentionen med studien är inte att redovisa det som hände generellt under Sydafrikas apartheid respektive Östtimors självständighetskamp. Jag avser inte heller att fullständigt redovisa för ickevålds teorier, metoder eller strategier, utan detta är en jämförande studie mellan två länder. Det innebär att de båda fallen, Sydafrika och Östtimor, är specifikt utvalda för att jämföras med varandra. Jämförelsen mellan dessa två länder gör att studien är unik. Det finns sedan tidigare, forskning generellt om ickevåld och mera specifikt om bland annat Sydafrika och Östtimor.

Som hjälp för att förstå ickevåld och kategorisera informationen om Sydafrika och Östtimor, och för att kunna svara på studiens frågeställningar, har tre teman arbetats fram. Dessa är makt, våld och mobiliseringen.

Icke-våld har utvecklats som en alternativ strategi till våld och kan ses som en alternativ metod till våldsamt motstånd. I uppsatsen kommer följande definitionen av ickevåld användas. Icke-våld kan sammanfattas som:

“de metoder en aktivist använder för protest, icke-samarbete och intervention, där aktivisten vägrar göra något den är förväntad att göra, eller gör något som den inte är förväntad att göra, båda utan att använda fysiskt våld” (Sharp 1970, s. 31. Min översättning).

Sydafrika och Östtimor används i denna studie för att båda länderna använde sig explicit av ickevåld till en början. Användandet av ickevåld utvecklades och förändrades över tid, det är faktorerna till denna förändring som kommer att studeras i denna uppsats.

1.1 Syfte och frågeställning

Det övergripande syftet med denna uppsats är att skapa förståelse för ickevåld, denna förståelse grundas i ett teoretiskt perspektiv. För att förstå det teoretiska perspektivet används i uppsatsen tre temaområden, dessa teman speglar möjligheterna och svårigheterna med ickevåld. Dessa teman är makt, våld och mobilisering. Vidare är intentionen med studien att genom exempel från Sydafrika och Östtimor ge en ökad förståelse för ickevåld i praktiken. Med det empiriska materialet är avsikten att förstå vad som gör att fallen Sydafrika och Östtimor anses mindre framgångsrika respektive framgångsrika.

Syftet är således att förstå teorin bakom ickevåld så som det anses fungera och att genom empiri se hur verkligheten ser ut och fungerar. Vidare är avsikten att lyfta problematiken med användandet av ickevåld för enskilda länder men även till viss del problematiken kring definitionen av ickevåld.

Det som gör denna studie unik är jämförelsen mellan Sydafrika och Östtimor, detta har inte gjorts förut, jämförelsen mellan ett mindre framgångsrikt och ett framgångsrikt land. Tidigare forskning har haft tendenser att undersöka ickevåld specifik med blandade empiriska exempel som passar studien, eller ickevåld och ett särskilt ämne t.ex. humor eller kommunikation¹. Eller har ett specifikt land eller konflikt utvärderats utifrån hur de använde sig av ickevåld och om det var ett lyckat eller misslyckat ickevåldsanvändande. Valet att studera Sydafrika och Östtimor är för att skapa en förståelse för dess likheter; regimens brutala våld mot civil samhället och ickevåldsaktivister, ledares inflytande och ickevåldsmobilisering.

¹ Sorensen, Majken Jul, 2008. "Humor as a Serious Strategy of Nonviolent Resistance to Oppression" och Martin, Brian. Varney, Wendy, 2003. "Nonviolence and Communication".

Frågeställning:

Vad är möjligheterna respektive svårigheterna
med ickevåld som politisk strategi mot auktoritära regimer?

Hur och varför skiljer sig fallen Sydafrika och Östtimor åt vad gäller ickevåld?

Med möjligheterna i första frågan syftas på det som möjliggör kraven enligt ickevåldsteorier. Svårigheterna syftar på de utmaningar och hinder när ickevålds genomförs.

1.2 Avgränsningar

Syftet med denna studie är inte att redovisa för Sydafrika under apartheid respektive Östtimor under sin självständighetskamp när det gäller landets processer under konflikterna i stort. Det är inte min mening att lägga egna värderingar eller ta ställning till hur de båda länderna gick tillväga under respektive ickevåldskamper. Detta inkluderar det generella utfallet i respektive land efter frihetskampen. Vidare kommer det i uppsatsen inte fullständigt redovisas för ickevålds-, teorier, metoder eller strategier med undantag för det som direkt rör uppsatsämnet, med anledning av det begränsade utrymmet i uppsatsen.

I båda fallen av de empiriska exemplen om Sydafrika och Östtimor finns där givetvis mängder av aspekter som skulle kunna redovisas för; ekonomiska resurser, religiösa, kulturella och sociala aspekter och historia. Men inom ramen för denna uppsats kommer det inte finnas utrymme för det. Slutligen, en särskild aspekt som med största sannolikhet hade inflytande både under apartheid i Sydafrika och i Östtimors kamp för självständighet ifrån Indonesien är länder och exempelvis FN:s involverande och påtryckningar utifrån. I denna uppsats är detta inte avgörande.

1.3 Disposition

Uppsatsen är disponerad på följande sätt, första delen är en introduktion till forskningsområdet med syftet och uppsatsfrågan. Introduktionen inkluderar även avgränsningar för uppsatsen och tidigare forskning i ämnet.

Tidigare forskning, kapitel 2, inkluderar bakgrunden och den nutida debatten om ickevåld, där inkluderas även de två empiriska fallstudierna Sydafrika och Östtimor.

Det tredje kapitlet beskriver den använda metoden och en kort materialdiskussion, för denna studie. Uppsatsen är en kvalitativ studie som kommer att innefatta en jämförelse mellan två fall, Sydafrika och Östtimor. I en jämförande studie som består av två fall är dessa strategiskt valda, för att på bästa sätt kunna svara på uppsatsfrågan.

I den fjärde delen presenteras det teoretiska ramverket. Utifrån ramverket får analysen sin struktur. I denna uppsats kommer tre teman finnas som en röd tråd. Dessa är baserade på de huvudsakliga aspekterna om vad som är mest relevant utifrån den teoretiska diskussionen om ickevåld. Varje tema har följdaktligen något att tillföra de två empiriska fallen. De tre teman, som även fungerar som rubriker i det teoretiska ramverket och analysen är makt, våld och mobilisering. Som underrubrik till makt finns även politisk jiu-jitsu.

I det femte kapitlet kommer analysen att presenteras. Denna följer samma mall som det teoretiska ramverket och använda sig av samma rubriker. Utifrån dessa rubriker kommer diskussionen att presenteras och följas av den empiriska informationen, först Sydafrika och sedan Östtimor. Innan varje ny rubrik kommer en sammanfattande jämförelse med de båda fallen angående det specifika temat att presenteras. När samtliga tre teman är analyserade kommer en kortare sammanfattning avsluta kapitlet.

Uppsatsen avslutas med kortfattade slutsatser baserade på analysen där uppsatsfrågan svaras på. Som slutsats konstateras det att Sydafrika kan anses vara ett mindre framgångsrikt fall av ickevåldsandvändning medan Östtimor var ett framgångsrikt fall.

2. Tidigare forskning

Vad har tidigare forskning att säga om ickevåld, med dess möjligheter och svårigheter, och vad är det som gör att fallen Sydafrika och Östtimor skiljer sig åt? Denna frågeställningen kommer vidare utvecklas under analysen. I följande stycke presenteras vad tidigare forskning säger. Tidigare forskning kommer primärt presenteras utifrån Zunes (1999), då han ger en bred och ingående redovisning för möjligheterna och svårigheterna med ickevåld.

Icke-våld kan definieras som ”ett konflikt-sökande beteende där okonventionella handlingar begås i syfte att skapa förändring, men utan avsiktligt uppsåt att skada människor eller egendom. Icke-våldsaktioner inkluderar bland annat strejk, bojkott, sitt-strejk, ockupationer, demonstrationer, vägran att betala skatter, skapandet av alternativ och parallella institutioner och andra former av civil olydnad” (Zunes 1999, s. 138. Min översättning).

Om ickevåld kan det konstateras att det har generellt mindre skadepåverkan både materialistiskt och moraliskt i området där det används. Utövandet främjar ett fortsatt beteende av att undvika våld och sår inte nya frön till inbördeskrig eller terrorism (Zunes 1999, s. 146-147). Icke-våldskamp, till skillnad från väpnad kamp, innebär att under en konflikt är det färre människor som ansluter sig till militären. Det kan få till följd att det är färre människor som tvingas döda, mindre antal döda eller att ett mindre antal människor sätts i landsflykt. Det är även i sin struktur mera demokratisk och inkluderande vilket kan anses positivt i återuppbyggandet av landet efter en konflikt.

2.1 Fallstudie I: Sydafrika

Utifrån vad som anses som möjliggörande med ickevåld, menar Zunes (1999, s. 138), lyckades Sydafrika till vissa delar. Dock kunde inte ickevåldsstrategier fullständig fullföljas.

I Sydafrika sattes de färgades begränsade rättigheter i politiskt system i ett tidigt stadium. Den sydafrikanska nationalismen strukturerades, som en motreaktion till detta bildades African National Congress (ANC) 1912. 1948 sattes apartheid i system, som successivt fortsatte att försvåra situationen för de färgade. År 1994 vann ANC det första allmänna valet i

landet. I uppsatsen syftar motståndsrörelsen alternativt frihetsrörelsen på engagemanget som fanns för landet under apartheid tiden.

Till att börja var ickevåldsrörelsen till stor del lyckad i sin strategi och lyckades undvika att utmana den Sydafrikanska staten där den var stark och koncentrerade sig på att attackera där den hade sin svaga punkter. Det faktum att lejda provokatörer användes för att provocera fram våld inom motståndsrörelsen visar att den vita minoritetsregeringen föredrog att motståndsrörelsen inte använde sig av ickevåld. Regimen upplevde sig hotad av de disciplinerade ickevåldsdemonstranterna (Zunes 1999, s. 138, 151).

Wink och Schell (Presbey 2006, s. 141-144) menar att Sydafrika kan ses som ett bevis för ickevåldets effektivitet, de anser att ickevåld var en bidragande faktor till apartheids fall. Meyer, Sutherland, Zunes och Fredrickson (Presbey 2006, s. 141-144) anser att apartheid kunde ha avslutats snabbare och med mindre olyckor om invånarna hade haft mera tro på ickevåld som en metod för samhällsförändring och att ANC hade explicit hade hållt sig till ickevåldsmetoder. De menar att fullständig tilltro till ickevåld inte var möjlig efter att ha blivit demoraliserad efter dödoferna vid Sharpeville² (Presbey 2006, s. 141-144). Trots att Bill Sutherland³ kritiserade ANC för sitt beslut att införa våldsaktioner så stannade han förpliktigad till partiet. Han förklarade det med att "Jag kunde inte säga till ANC eller PAC⁴ att vänta och se hur mitt ickevåldsexperiment kommer att fungera" (Presbey 2006, s. 145. Min översättning).

1980 utformade Sharp (s. 163) tre specifika strategier för att Sydafrika skulle maximera sina chanser till framgång, dessa var följande 1) Hur de kan uppnå maximal styrka och engagemang i kampen av färgade afrikanska invånare . 2) Hur det skulle vara möjligt att avleda vissa vita medborgares stöd för sydafrikansk nationalistisk politik och de vitas herravälde och få dem att stödja de färgades kamp. 3) Hur det internationella samfundet kunde pressa den Sydafrikanska regeringen att skapa en förändring som var kompatibel med både det sydafrikanska folkets personliga övertygelse i frågan om ickevåld och landets framtida utveckling. Icke-våldshandling är bevisligen det mest effektiva sättet att uppnå dessa kriterium. (Zunes 1999, s. 147). Samma år skrev Sharp (1980, s. 162. Min översättning) även

² För mera information se förslagsvis: Presbey 2006, s. 152-155 alternativt Baines 2010, s. 34-35.

³ Aktivist och statsöverhuvud i Sydafrika.

⁴ Pan Africanist Congress

att ”för Sydafrika finns det ingen väg ut som inte innebär allvarligt lidande och blodutgjutelse”.

Trots att ANC med Nelson Mandela som ledare valde att gå ifrån ickevåldsstrategierna menar Zunes (1999, s. 165) att frånvaron av ickevåldsdisciplin inte kan skyllas på ledarna inom anti-apartheidrörelsen. Desmond Tutu⁵ är ett exempel på en ledare som motsatte sig våldsaktioner och hotade att lämna landet om våldsaktionerna inte skulle ta slut. 1985 proklamerade Tutu att “du kan inte använda metoder för att uppnå målet av frihet som fienden kan använda mot oss” (Zunes 1999, s. 165. Min översättning).

Vidare finns det forskning som tydligt påvisar varför Sydafrika kan ses som ett misslyckat fall gällande ickevåldskampen. Historiker och ickevåldsförespråkare menar att anti-apartheid kampen är förenklad och att det ofta ges ett intryck av att kampen var mer ickevåldslig än vad den var. Bland annat stod det i Umkhonto we Sizwe⁶ (MK:s) manifest att valet att ta till våld var inte deras eget utan att beslutet var taget av den nationalistiska regeringen som hade vägrat varje fredlig initiativ för rättvisa och frihet tagna av folket. Varje krav på rättvisa och frihet hade mötts av motstånd och ännu mera våld (Taylor, Cock och Habib 1999, s. 2). Möjligheten att alltid ha ett val kommer att redovisas i kapitlet 4 under rubriken makt.

Zunes (1999, s. 139-140) visar på att den väpnade kampen missgynnade anti-apartheid rörelsen. ANC:s väpnade sektion MK:s bombningsaktioner under tidigt 1960-tal försvagade allvarligt de samtidigt parallella ickevåldskampanjerna. Förutom att de flesta av de involverade i bombningsaktionen blev gripna, använde regimen dessutom detta tillfälle som rättfärdigande att gripa många andra misstänkta. Trots att ANC riktade och använde sina kampanjer specifikt mot egendom så använde tränad militär sprängmedel mot anti-apartheid förespråkare därav flera dog, bland annat barn.

Presbey (2006, s. 148) sammanfattar debatten om hur Sydafrika använde ickevåld, med dess möjligheter och svårigheter. Han menar att det är möjligt att argumentera för att anti-apartheid rörelsen lyckades både vara framgångsrikt och mindre framgångsrikt. Hur landet klarade av att dra fördelar både från en stor ickevåldsrörelse och från ett mindre väpnat uppror. Presbey (2006, s. 148) menar att, att bland ickevåld och våldsmetoder är inte en framgångsrik ickevåldsstrategi.

⁵ Ärkebiskop i anglikanska kyrkan i Södra Afrika från 1987-1996.

⁶ Spear of the nation

Avslutningsvis kan det konstateras att den tidigare forskningen är motsägelsefull. Där påpekas det att ickevåldet i Sydafrika är både lyckad och misslyckad. Att ickevåldsmotståndet visade sig vara effektivt men kunde ha avslutat apartheid tidigare och med mindre olyckor. Det konstateras även att det väpnade våldet missgynnade ickevåldsmotståndet.

2.2 Fallstudie II: Östtimor

Östtimor anses vara ett lyckat exempel på där ickevåldsstrategier och metoder har fungerat väl. Som det framgår nedan finns det bristande exempel på svagheter inom ickevåldskampen i Östtimor.

Östtimor var koloniserat av Portugal sedan 1600-talet och blev självständigt i november 1975. Ett par veckor senare invaderades landet av Indonesien. Östtimor är självständigt sedan 2002. I denna uppsats syftar begreppet självständighetsrörelsen på det engagemang som fanns för landets frihet under invasionstiden.

Trots att det Östtimoresiska samhället bestod av olika grupper med varierad politiskt bakgrund så utvecklades motståndsrörelsen med det enade målet att Östtimor skulle bli självständig gentemot Indonesien. Givetvis hade utbildning inom politik en avgörande roll när det gäller den kraftfulla ickevåldsliga förändringen. Det var genom workshops och seminarium som självständighetskampen medvetandegjorde. En minst lika viktig aspekt och lärdom från Östtimor är erfarenheten att ickevåld måste vara uppenbar hos dem som förespråkar det. Hängivenheten hos de katolska prästerna och nunnerna där målbilden av fred och frihet i teorin även praktiserades, nämns som exempel (Montiel och Belo 2008, s. 5-7).

Ytterligare ett lyckat drag i ickevåldskampen i Östtimor var strategin att använda Indonesiens användning av våld till deras egna fördel, Fukuda (2000, s. 30) syftar i detta fall på massakern i Santa Cruz (kallas även massakern i Dili)⁷. Denna strategi kan kallas politisk jiu-jitsu och kommer utvecklas vidare under 3.1.1. Enkelt förklarat är politisk jiu-jitsu när motståndarens styrkor vänds till att användas mot sig själv. Motståndsrörelsen i Östtimor använde Indonesiens våld till sin egen fördel till exempel genom att motivera sin självständighetsrörelse.

⁷ För mera information se förslagsvis: Fukuda 2000, s. 19-20, Mason 2005, s. 743 eller Stephan & Chenoweth 2008, s. 28.

Självständighetskampen i Östtimor kanaliserades genom flera olika grupper. Inom National Council of the Maubere Resistance (CNRM) fanns en hemlig grupp som fungerade som navet inom ickevåldrörelsen. De kommunicerade med gerillan och andra grupper utanför landet. Ett eget arbetsutskott kontrollerade, samordnade och ledde aktiviteterna inom landet. Mobiliseringen var enligt planerna att stärka kontakterna med ungdomar i de urbana områdena och att uppmuntra till ickevåldsprotester. Att gerillan skulle ta över och leda kampen i Östtimor mot Indonesien var aldrig något alternativ, eftersom rörelsen bara bestod av några få hundra individer. Att utöka kampen till en massiv ickevåldsrörelse var ett mycket mera genomförbart alternativ för motståndsrörelsen. Den indonesiska regimen hade utan egen avsikt motiverat med förtryck och våld en generation av frustrerade unga-vuxna som anses vara startmotorn i att motståndsrörelsen tog sig framåt (Fukuda 2000, s. 19-30).

De flesta aktionerna i Östtimor var fredliga, men det finns fall där människor i Östtimor reagerade och agerade på lejda provokatörer. Hämnaktioner var mot indonesiska eller östtimoresiska förrädare som hade samarbetat med militären. Fukuda (2000, s. 25-26) menar att det var mer bekymmer för motståndsrörelsens ledare för eventuella risker för våldsamt bakslag mot Indonesiska invånare efter folkomröstningen om självständighet.

Avslutningsvis är det möjligt att konstatera att den tidigare forskningen som gäller Östtimor är tillsynes ense om landets lyckade ickevåldsmotstånd. Rätt politiska och strategiska beslut fattades. Det var en hängiven ickevåldskamp med bra utbildning och väl organiserad rörelse.

3. Metod och materialdiskussion

Det finns olika alternativ att gå till väga för att genomföra en studie. Alternativen för denna uppsats har varit en fallstudie eller en jämförande studie. Grunden i uppsatsen är att undersöka teorin om ickevåld med hjälp av två fallstudier. Det empiriska materialet om Sydafrika och Östtimor används som belägg för att skapa en förståelse för ickevåld som teori, metod och strategi. Det är möjligt att argumentera för att uppsatsen är en jämförelse mellan två fallstudier för att beskriva ickevåld och visa på dess möjligheter och svårigheter. Bryman (2011, s. 649) definierar fallstudien som ”en forskningsdesign [...] av ett enda fall. Ibland avser man med den termen också studiet av ett fåtal fall i jämförande syfte”. En jämförande design, fortsätter Bryman, ger möjligheten till bättre förståelse, om vi exempelvis jämför två eller flera olikartade fall. ”Målet kan vara att förklara likheter och skillnader eller få en ökad medvetenhet [...] (Bryman 2011, s. 80).

För att komma vidare i studien uppmanar Esaiasson (2003, s. 96) att ställa sig frågan vilken forskningsdesign som är lämpligast att använda sig av för att besvara sin forskningsfråga. Eftersom denna uppsats inkluderar såväl Sydafrika som Östtimor och ämnar belysa både möjligheterna och svårigheterna med ickevåld är en jämförande studie den mest lämpliga forskningsdesignen. En sammanfattande definition av jämförande design presenteras av Bryman (2011, s. 650) som ”en forskningsdesign som inbegriper en jämförelse mellan två eller fler fall i syfte att illustrera en existerande teori eller generera teoretiska kunskaper som en följd av motsatta resultat som bygger på jämförelsen i fråga”.

Landmann (2008, s. 70) menar att en jämförande studie som består av två empiriska fall behöver inte ha några gemensamma nämnare utöver det som skall undersökas. Detta stämmer väl överrens med denna studie och fallen av Sydafrika och Östtimor. En jämförande studie kan ge mera generella och allmängiltiga resultat jämfört med två empiriska fall som specifikt är socialt, kulturellt eller religiöst lika varandra. Eftersom Sydafrika och Östtimor inte hade sina frihetkamper tidmässigt samtidigt, eller inte heller kan påstås ha liknande eller samma

traditionella eller kulturella arv passar denna studie in i Landmanns beskrivning. Det enda som har påträffas och som är en gemensam nämnare är kyrkans engagemang, men inte ens den spelade samma roll i både ländera. I analysen kommer den jämförande studien fungera som en utgångspunkt för reflektionen för att visa på det som skiljer och de olika resultaten mellan Sydafrika och Östtimor (Bryman 2011, s. 83).

I en studie där förutsättningen har ett relativt stort urval av fall krävs att fallen väljs slumpmässigt. Esaiasson (2003, s. 110) påpekar ”att en teoriprovande undersökning vinner på att maximera antalet fall”. Men det finns givetvis ytterligare faktorer att ta hänsyn till utöver att maximera antalet studier. Antalet jämförandestudier där ickevåld har explicit blivit använt är begränsat. I kontrast till att maximera antalet fall kommer det i denna uppsats presenteras en fåfallsstudie där mycket av det analytiska arbetet redan är gjort i samband med valet av fallstudierna. Det strategiska valet av Sydafrika och Östtimor syftar att visa på möjligheterna och svårigheterna i två empiriska fall där man ursprungligen explicit har använt sig av ickevåld, där det ena anses vara ett mindre framgångsrikt fall och det andra ett framgångsrikt fall (Esaiasson 2003, s. 110-112). Därav begränsningen till två fallstudier tillika jämförandestudie. Fördelen med att ha valt endast två fall är att det möjliggör en djupare förståelse av länderna. Även nivån av abstraktion blir lägre, trots det gör det begränsade utrymmet i uppsatsen att generaliseringar blir nödvändiga.

Det finns två olika alternativ att använda sig av vid teoriprovande fåfallsstudier. Eftersom denna uppsats är en jämförande fallstudie, där det är två länder som jämförs, kan de två olika alternativen mest lika-design och mest olika-design användas (Esaiasson 2003, s. 118). Mest lika-design innebär att det i studien används två fall som skiljer varandra åt så lite som möjligt. Mest olika-design innebär att använda sig av två fall som är så olika varandra som möjligt. För att kunna se om två olika fall kan ge samma resultat (Esaiasson 2012, s. 101-105). I denna uppsats används en mest lika-design. Det som Sydafrika och Östtimor har gemensamt och som är relevant för denna studie är hur de explicit i början av sina motståndskamper använde sig av ickevåld. Det innebär att det är en mest lika-design. Problemet med alternativet mest lika-design är att empiriska fall som används som exempel kan skilja sig åt i andra relevanta avseenden t.ex. kultur, religion, språk. Hurvida Sydafrika och Östtimor skiljer sig åt i andra avseenden än användandet av ickevåld är, som nämnt tidigare, inte relevant för denna studie.

För att förstå möjligheterna och svårigheterna med ickevåld kan en förklaringsmodell för vilka faktorer som påverkat situationerna i Sydafrika och Östtimor vara till hjälp (Esaiasson

2003, s. 105-107). Faktorn i denna studie är ickevåld och vilka möjligheter och svårigheterna det har inneburit i fallen av Sydafrika och Östtimor. De analysenheter som kommer användas i denna studie, för att förstå ickevålds inflytande, är uppdelat i tre olika teman: makt, våld och mobilisering. Dessa teman kommer presenteras ingående under kapitel 3 och utgör grunden i denna studie. Samma teman kommer även att fungera som rubriker i analysen. Genom att organisera analysen på detta sätt blir det en grundläggande struktur för hela uppsatsen. Framtagandet och utvecklandet av teman är inte slumpartade områden utan återkommande ämnen i den teoretiska litteraturen. I denna studie var de olika teman inte givna under insamlandet av materialet utan ett resultat under analyserandet av materialet. Rubrikerna och argumentationen av analysen har utformats parallellt under studien.

Materialet som använts i denna uppsats är väl utvalt och nyanserat med teoretiker som visar på både styrkor och svagheter med ickevåld och med ickevåldsdiskussionen. Litteraturen är anpassad till studien på så sätt att material specifikt om Sydafrika och Östtimor är inkluderat. Forskare och författare representerar olika länder: USA, Australien, Östtimor, Sydafrika, Filipinerna, Japan och Sverige. Genusrepresentationen bland litteraturen är, 23 män, 11 kvinnor och 2 som inte går att identifiera.

4. Teoretiskt ramverk

I detta kapitel kommer en översikt av ickevåld och de tre tidigare nämnda temaområdena att presenteras. De utgör grunden för denna uppsats. Dessa teman är huvudsakligen baserade på den teoretiska diskussionen om ickevåld som presenteras i detta kapitel men även i samspel med tidigare forskning och studier av fallen Sydafrika och Östtimor. Både ickevåld och våld handlar om makt, vem som har den, varför någon har den och hur makt kan förskjutas från en part till en annan. En strategi för ickevåld är politiskt jiu-jitsu, även den kommer att presenteras. För att förstå ickevåld kan det anses fördelaktigt att ha bildat sig en uppfattning om våld. Slutligen presenteras aspekten av mobilisering som ett nyckelperspektiv i genomförandet av ickevåldskamp. Samtliga av dessa tre teman går in i varandra och det finns ingen självklar gräns mellan dem.

4.1 Makt

Makt kan definieras som gruppens deltagande i underkastelse. Det som gör maktbegreppet speciellt utifrån ickevåldsperspektivet är exempelvis att tvång, dominans eller våld inte anses vara makt, utan att makt snarare handlar om lydnad. Med det resonemanget innebär det att makt inte kommer ovanifrån utan snarare underifrån. Makt är ett accepterande till undergivelse. Denna undergivelse tar sig uttryck genom lydnad. Det samma gäller för individen som har makt, detta har hen inte själv skaffat sig utan på grund av andras lydnad har makten tilldelats personen. Här vilar ett ansvar, menar Vinthagen (2006, s. 4-7), hos de underordnade att göra aktiva val. Här ges även ett utrymme för olydnad.

Vinthagen (2006, s. 8) diskuterar perspektivet av makt utifrån att individer har valt underkastelse från de som dominerar i samhället, men att det finns en möjlighet till olydnad. Således finns makten hos härskaren men kan förskjutas till en annan grupp. Hur makt kan

flyttas från makthavare till civilsamhället kommer vidare diskuteras under rubriken 3.1.1. Våld i sig själv är inte makt, menar Vinthagen, utan endast en metod.

Människor uppfattar sig vara beroende av staten och de antar att politisk makt är kraftfull. Dock menar Sharp, att detta fungerar endast om både det civila samhället och staten tror på och agerar i enlighet med det. Politiska system, tillika makten, är grundade på hierarkiska system där varje led måste fullfölja plikten av lydnad och samarbete. Anledningar till underkastelse och lydnad kan givetvis vara av flera olika anledningar såsom rädsla, hot och av plikt känsla (Vinthagen 2006, s. 5-7). ”Således är all stadsledning uppbyggt på medgivande” (Sharp 1973, s. 28. Min översättning).

Hur lydnad och undergivelse såg ut bland civilbefolkningen i Sydafrika och Östtimor och vilka skillnader det fanns i hur motståndsrörelsen styrdes är intressanta faktorer för analysen. Hur tog makt, hierarkier, lydnad och individens ansvar sig uttryck inom Sydafrikanska ANC och Östtimors Revolutionary Front for an Independent East Timor (FRETILIN)? Särskilt intressant är det att undersöka deltagarna i motståndsrörelsens bemötande av ledarna inom motståndsrörelsen i Sydafrika och Östtimor.

4.1.1 Politiskt jiu-jitsu

Det finns olika strategier och metoder i användandet av ickevåld. Några konkreta exempel som kan användas av få individer eller av en stor massa av människor har tidigare nämnts, exempelvis demonstrationer, strejker eller bojkotter. Sharp har utvecklat en lista på 198 olika metoder av ickevåld som aktivister kan använda sig av (Sharp 1973). Teorin om moralisk jiu-jitsu skapade Gregg (1959) i ett försök att förklara de centrala mekanismer inom ickevåld. Gregg menade att våld som möts med våld inte utmanar de moraliska perspektiv såsom individens ansvar, omoraliska handlingar i krig och så vidare. Denna teori utvecklades senare av Sharp som valde att kalla det för politisk jiu-jitsu. Det som skiljer moralisk och politisk jiu-jitsu åt är att politisk jiu-jitsu är en ickevåldsstrategi snarare än en moralisk reflektion. Tanken med jiu-jitsu är att varken blockera eller bjuda på motanfall. Det handlar i detta fall om hur exempelvis statens angrepp mot civilsamhället istället drabbar den själv (Engell-Nielsen m.fl. 2008). Eller hur ett brutalt bemötande av medborgare från en regim motiverar människor att engagera sig i ickevåldskamp snarare än att skrämman personerna. Sharp har kategoriserat påverkan och följderna av politiskt jiu-jitsu i tre olika grupper: 1) Det kan vinna över obunden

tredje part 2) Det kan framkalla meningsskiljaktighet och motsättningar hos motståndarens sympatisörer 3) Det kan öka stöd och deltagande från den utsatta gruppen (Lipsitz & Kritzer 1975, s. 727).

Att någon eller några tilldelas makt och använder sig av den, som beskrivs i stycket 3.1, är begrepp som kan vridas och vändas på. Syftet med ickevåld är att förskjuta makt genom olika metoder. Politisk jiu-jitsu syftar på själva förskjutningen av makten så att den blir till ickevåldsgruppens fördel. Konceptet kan hjälpa oss att förstå dynamiken av att vända förtrycket uppochner. Teorin om hur makt förskjuts innebär att förtryckarens eget utfall blir vänd emot sig själv. Vidare menar Sorensen (2008, s. 183-184) att när ickevåldsmotstånd möts av våld uppstår en särskild dynamik. I sin tur leder detta till att det blir komplext att rättfärdiga användandet av våld. Det är inte bara rättfärdigandet som är problematiskt utan det får också förtryckaren att framstå i dåliga dager. Följdaktigen tvingas även en tredje part att ta parti, inklusive de som ännu inte har tagit ställning i frågan. Sharp uttrycker detsamma med att ”grymhet och brutalitet utfärdat mot dem som explicit använder sig av ickevåld kommer sannolikt att vara besvärande för människor och uppfattas som en skandal” (Sharp 1973, s. 657. Min översättning).

Användandet av politisk jiu-jitsu är i förhållande till möjligheter och svårigheter med användandet av ickevåld intressant ur möjlighetsperspektivet. Hurvida Sydafrika eller Östtimor har använt sig av politisk jiu-jitsu är en viktig aspekt i svaret på uppsatsens frågeställning.

4.2 Våld

Grundidén med ickevåld är frånvaron av våld. För att förstå ickevåld kan det vara nyttigt att undersöka och förstå det motsatta; vad är våld, när används våld och hur används våld? Galtung (1969) delar upp våld i två olika kategorier, direkt våld och strukturellt våld. Det förstnämnda är återkommande våld och är den typen som direkt dödar människor. Det andra är inbyggt i politiska och ekonomiska system. Det berövar människor rätten till påverkan när det gäller frågor om deras eget välmående.

Både direkt och strukturellt våld finns som en central del i de flesta stater. Det utgörs av ett straff för den som har brutit mot lagen. Straffet förutsätter att människor skall bli laglydiga samhällsmedborgare, även om de kanske inte vill bli det. Med nyckelgrupper så som polis och

militär som stödjer de tillfälliga makthavarna kan civilsamhället hotas med organiserat våld. Men lydnad, trots hot, är inte alltid självklart, där finns alltid ett val, motstånd är alltid ett alternativ. ”Lydnad är en typ av frivilligt samarbete” menar Vinthagen (2006, s. 8).

Det är detta som skiljer makt och våld från varandra menar Sharp (1980, s. 190). Makt, som diskuteras ovan, är byggt på att människor på något vis organiseras och samarbetar med varandra. Våld däremot är handling av en individuell människa. Vidare menar Sharp att våld inte bara är ett uttryck för irrationellt vrede utan en metod att nå vissa politiska mål. Våld kan även användas som en kompensation för svag mobiliseringen menar Vinthagen (2006, s. 14).

Våld som en symbol ifrågasätts och problematiseras av ickevåldsutövare. King önskade, med inspiration från Mohandas Gandhi, att förändra bilden av ickevåld som en symbol för svaghet och istället stå för mod och kurage, utan att det skulle behöva innebära användandet av våld. Martin Luther King menade att utmaningen låg i att ha karaktär och stå fast vid sitt mod trots frestelsen att använda våld (Large 2001, s. 62).

När det gäller våld så anses det inte vara nödvändigt eller ens centralt med motstånd. Motstånd kan finnas i frånvaron av våld. Givetvis är det problematiskt när makthavare använder sig av våld, eftersom det anses nödvändigt att fortsätta arbetet med ickevåld trots hotbilden. Det är endast på detta sätt som ickevåld kan lyckas, ickevåldsmotstånd skulle annars upphävas varje gång en aktivist blir hotad om våld (Vintagen 2006, s. 15).

Det visar sig i analysen att motståndrörelsernas möte med våld i Sydafrika och Östtimor hanteras olika av ledningen i respektivet länder. Våldet i Sydafrika innebär svårigheter i det fortsatta ickevåldsutövandet medan våldet i Östtimor motiverar till fortsatt kamp. Det direkta och strukturella våldet i båda länderna kommer vidare diskuteras i analysen.

4.3 Mobilisering

Med ickevåldsmobilisering menas rörelser eller organisationer som formas för att mobilisera och genomföra ickevåldsaktioner. Detta anses vara ett avgörande perspektiv för att ickevåld skall lyckas. Mobilisering och träning i ickevåld krävs för att på ett korrekt sätt genomföra planerade aktioner. Icke-våld precis som våld är ett sätt att föra krig, strategier bör finnas och mobilisering är avgörande. Presbey (2006, s. 145) påminner om att ickevåld är en långsam process som behöver inkludera den stora massan och kräver en disciplinerad strategi. Sharp

kompletterar Presbey (Vinthagen 2006, s. 9) med att när en person har lärt sig ickevåldsteknikerna och förstått makten av organiserat och strategiskt motstånd kommer individen medvetet att välja ickevåld när hen vill påverka orättvisa situationer.

Ett perspektiv som ickevåldsteoretiker insisterar på är att en bredare ickevåldsrörelse är mera verkningsfull. Endast ett begränsat antal individer kan ägna sig åt väpnat motstånd. Detta beror bland annat på resurser och tillgångar och är beroende av en viss nivå av fysisk kondition och styrka. Håller en motståndsrörelse sig fast vid ickevåldsstrategier kan den nödvändiga bredden och det önskvärda inkluderandet av exempelvis barn och äldre uppnås (Presbey 2006, 147).

Icke våldsmotståndare måste förstå och förutsätta att maktutövare är sårbara och beroende av medborgarna och att makt inte behöver vara centraliserad. Källan till maktutövande är beroende av många olika grupper. (Sharp 1980, s. 23–24 och Sharp 1973 s. 10 i Vinthagen 2006, s. 6). När en förståelse för detta har skapats ges även möjligheten att förstå att den enskilda individen och den breda massan ges möjlighet till förändring.

Mobilisering inom ickevåld, precis som för våld, är inte ofarligt. Enligt Gandhi innebär det kurage och att acceptera lidande för motståndarrörelsen (Vinthagen 2006, s. 8). Hur ickevåldsrörelsen i Sydafrika och Östtimor möttes av våld, både direkt och systematiskt, kommer att behandlas i analysen. Vidare kommer även möjligheterna och svårigheterna till mobilisering i respektive fall att analyseras. Mobilisering i Sydafrika och Östtimor visar sig ha ett flertal gemensamma nämnare. För att tydligare visa på mobiliseringens olika aspekter kommer under analysen tre olika perspektiv att presenteras. Dessa är utbildning, samarbete och metoder. Med hjälp av dessa tre perspektiven blir det tydligare att svara på vad som kan anses vara möjligheterna och svårigheterna med mobilisering i Sydafrika och Östtimor under frihetkampen.

Detta kapitel summeras med att makt, våld och mobilisering har redovisats. Även strategin av politisk jiu-jitsu har inkluderats. Icke våldsteoretiker utmanar maktbegreppet och menar att det är en metod till lydnad och att individen har ett ansvar och möjlighet till exempelvis olydnad. Hierarkiska system, starkt ledarskap och politiska partiers inflytande kommer vidare att utvecklas under analysen. Våld kan delas upp i direkt och strukturellt våld och trots mötet med brutalt våld menar ickevåldsteoretiker att motstånd alltid är ett alternativ. Diskussionen om direkt och strukturellt våld i Sydafrika och Östtimor kommer fortsatt tas upp i analysen. Slutligen presenterades i detta kapitlet mobiliseringen. Detta tillsammans med träning anses vara nödvändigt i en lyckad ickevåldskamp. För att ytterligare förstå vikten av

mobilisering och dess roll som möjlighet och svårighet i en ickevåldskamp kommer i analysen de tre olika perspektiv att presenteras, utbildning, samarbete och metoder.

5. Analys

För att få struktur på följande diskussion och för att kunna svara på frågeställningen om vad som var möjligheterna och svårigheterna med ickevåld i befrielsekampen i Sydafrika under apartheid och i Östtimors självständighetskamp kommer de tre teman som är presenterade under det teoretiska ramverket att användas.

5.1 Makt

För att skapa en förståelse för strukturen och metoden av makt kommer fallen Sydafrika och Östtimor att undersökas. Enligt ickevåldsteorier är makt lydnad och därmed vilar ett ansvar hos den enskilde individen att stå för sina egna val och handlingar. För att skapa en förståelse för vad civilsamhället stod inför under apartheid i Sydafrika och självständighetskampen i Östtimor kommer detta stycke jämföra och diskutera dessa två fall.

Det Sydafrika och Östtimor har gemensamt i denna jämförande studie är att makt tog sig uttryck genom att civilbefolkningen möttes av direkt och strukturellt våld. Detta kommer ytterligare utvecklas i 4.2. Skillnaderna mellan Sydafrika och Östtimor visar sig vara att i Sydafrika och inom ANC fanns det en stark hierarki och pliktkänsla. Medan Östtimors motståndsrörelser bestod av flera olika grupper, där de i vissa sammanhang cirkulerande ledarskapet. Hurvida det fanns en känsla av lydnad och undergivelse inom motståndsrörelserna i Sydafrika och Östtimor framgår inte.

Samarbete inom motståndsrörelserna är ett viktigt perspektiv inom ickevåld som kommer vidare utvecklas i 4.3.2. Till skillnad från den sydafrikanska makten i motståndsrörelsen under apartheid är fallet med Östtimor annorlunda. För det första hade motståndsrörelsen inte samma långa historia som ANC. För det andra, ledare var mer konsekventa med ickevåldsstrategierna i Östtimor än i Sydafrika och rörelsen var mera decentraliserad. För det

tredje, kyrkan stöttade och stod enad i Östtimor. Samtliga av dessa punkter, med undantag för den första, kan argumenteras som problematiska för ickevåldskampen i Sydafrika och vara möjliggörare för ickevåldskampen i Östtimor. Eftersom syftet i denna uppsats är att öka förståelsen för ickevåld och hur det kan vara problematiskt, vilket det anses vara i Sydafrikas fall, kommer motståndsrörelsen snart att analyseras.

I Sydafrika under 1940-talet reagerade ANC:s ungdomssektion på moderpartiets förändrade politik och uttryckssätt. De önskade att ANC skulle skrida till handling och uppmanade till ickesamarbete med regimen genom strejk, bojkott och civil olydnad. Denna nya radikala jargong hölls ännu inom ickevåldsramar. ANC med Albert Luthuli⁸ som var ledare samtyckte om att en aktionsplan behövdes men underströk att det primära målet var att "få den vita mannen till förståelse och inte slakta honom. Vårt önskemål har varit att han ska samarbeta med oss, och vi med honom" (Presbey 2006, s. 150. Min översättning). Under 1950-talet bestod ANC av en ledning som primärt hade hjärta för ickevåldsaktioner. Även konkurrenterna PAC använde sig av denna samarbetsstrategi ända till de båda organisationerna blev bannlysta efter massakern vid Sharpeville. Det var när Mandela uttryckte att det krävs att ta till våld i frihetskampen som ickevåldskampen ansågs vara en svårighet snarare än möjlighet. Med Mandela högst i hierarkin inom motståndsrörelsen sker vid detta ställningstagande en vändpunkt där användandet av våld som motstånd accepteras. Det anses att Mandela fattade beslutet delvis på praktiska grunder men även för att han bedömde att hans rörelsekollegor inte var villiga att uthärda den nivån av lidande som Gandhi förklarade var en del av ickevåldsmetoden. Efter massakern i Sharpeville försvarade både ANC och PAC olika former av väpnat motstånd. ANC stod fasta vid beslutet att ta till väpnat våld ända till 1991 när vapenstillestånd infördes. Anmärkningsvärt var Tutus roll i frihetskampen under apartheid. Han var medveten om att det var problematiskt att använda metoder som mål för frihet som fienden kan använda emot sig själv. Han har sagt att han själv inte är pacifist och att han var öppen för sanktioner för väpnat motstånd ifall det var nödvändigt. Samtidigt uppmanade han ANC att avbryta sin beväpnade kamp i mitten av 1980-talet.

⁸ Sydafrikanska ANC:s president mellan 1952-1967.

I Östtimor skapades de två mest populära partierna inom en mycket kort period i samband med frigörelse från Portugal i november 1975. Timorese Democratic Union (UDT) var primärt populärt bland eliten och plantageägarna, det andra partiet var FRETILIN. FRETILIN misslyckades i sitt försök att skapa ett samlat parti men lyckades bjuda ett starkare motstånd än vad den indonesiska armén förväntade sig. Partiet utvecklades till att bli det mest populära och största i kampen för självständighet från Indonesien.

Xanana Gusmao⁹, en av ledarna inom FRETILIN gav upp sin plats inom partiet och startade CNRM. Intentionen med CNRM var att vara partipolitiskt obundna så att samtliga sektioner inom motståndsrörelsen kunde delta under samma namn oberoende politisk preferens. José Ramos-Horta¹⁰ är ytterligare en nyckelperson inom ickevåldskampen i Östtimor. Ramos-Horta uttalade sig offentligt om invånarnas åtagande och förpliktelser till ickevåld. Han kallade till motstånd och upphörande av väpnade aktiviteter. Ytterligare uppmanade Ramos-Horta till att beröva indonesiernas försök till rättfärdigande av användandet av våld genom att själva explicit använda sig av ickevåld. Slutligen skall Carlos Belo¹¹ nämnas som upprepade gånger uppmanade kyrkans folk att delta i kampen för fred och frihet mot den indonesiska militären. Visserligen framgår det inte hur Belo uppmanar människor att delta i kampen men eftersom det vittnas om att kyrkan helhjärtat deltog i ickevåldskampen och det inte finns dokumentationer på en komplicerad kyrko- och självständighetskamp förutsätts att Belo syftar på ickevåldsenagemang. Trots dessa nyckelpersoner är det extra anmärkningsvärt att vid tillfällen då rörelsens ledare var frånvarande organiserade sig de olika motståndssektionerna och tog initiative till egna aktiviteter. Detta bekräftar vad som tidigare är sagt om motståndsrörelsen i Östtimor, att den var decentraliserad.

Andra starka krafter i landet var studenterna som försökte, tillsammans med ickestatliga organisationer, att skapa en koalition för att motsätta sig regimen. Under denna period var Indonesiens president Mohammed Suhartos¹² metoder fortfarande för effektiva för att ickevåldsmotståndet skulle lyckas. Men en påföljande ekonomisk kollaps fungerade som en katalysator för tidigare motstånds försök, kampen blev mera solid och organiserad. De

⁹ Startade CNRM 1988. President i Östtimor 2002-2007. Premiärminister i Östtimor sedan 2007.

¹⁰ Självständighetsrörelsens utrikesminister 1975 – 2006. Är sedan 2007 Östtimors president.

¹¹ Romersk-katolsk biskop sedan 1988. Aktiv i den rollen i Östtimor till 2002.

¹² Indonesiens president under 1967-1998. Suharto avled 2008.

ickestatliga organisationerna, utbildade under stora delar av självständighetsrörelsen bland annat lokalbefolkningen i frågor angående landet situation och uppmuntrade människor att delta i motståndsrörelsen. Organisationerna marknadsförde även kampanjer om mänskliga rättigheter.

Det visar sig att ledarna och de politiska partier spelade en stor roll i motståndsrörelsen i Sydafrika och Östtimor. Det visar sig också att Östtimor är ett exempel på där motståndsrörelsen fungerar trots tillfällig frånvaron av ledarskap. Till synes verkar det i båda länderna vara eniga inom motståndsrörelserna vilket är intressant ur ett lydande och hierarki perspektiv. Visserligen reagerade i Sydafrika ANC:s ungdomssektion på moderpartiet och i Östtimor startas CNRM men i övrigt verkar det vara lugnt inom motståndsrörelserna. I det Sydafrikanska fallet är det intressant att ställa sig frågan hurvida hierarkin och undergivelse inom ANC var till motståndsrörelsen och landets nackdel. Vad som hade hänt ifall människor hade motsatt sig Mandela och ANC:s beslut att överge ickevåld är en spännande spekulering.

Slutligen kan det konstateras att möjligheterna till ickevåld gällande makt i Sydafrika var att ANC fanns etablerat sedan en längre tid. Svårigheterna var att motståndsrörelsen var inkonsekvent och att kyrkans roll var komplicerad. I Östtimor var det en möjlighet att motståndsrörelsen hade en bredd, med olika organisationer representerade. Svårigheten i Östtimors fall var behovet av att snabbt organiseras. Skillnaderna mellan de båda länderna var hur ledarna och politiska partierna använde sin makt för att motivera ett ickevåldsmotstånd. Varför de skiljer sig åt beror på ledare, politiska partier, enskilda individer och organisationers tilltro till ickevåld.

5.1.1 Politisk jiu-jitsu

Trots att begreppet politisk jiu-jitsu har funnits sedan 1975 är det tillsynes obefintlig inom apartheiddebatten i Sydafrika medan i sammanhang gällande Östtimor nämns det vid ett par tillfällen. I jämförelsen mellan Sydafrika och Östtimor och i frånvaron av exempel på politisk jiu-jitsu i Sydafrika öppnas det upp för flera frågor. Var det så att svårigheten att rättfärdiga användandet av våld i mötet med ickevåld aldrig infann sig i Sydafrika? Kan det vara så att den särskilda ickevåldsdynamik som Sorensen skriver i 3.1.1 om aldrig infann sig? Innebär detta att Sydafrika aldrig använde sig av politisk jiu-jitsu? Inte nödvändigtvis, visst kan de ha existerat fall av denna strategi, men att det nödvändigtvis inte har benämnts enligt Sharps

modell. Det går inte att återge något exempel från det teoretiska eller empiriska materialet om Sydafrika om användandet av politisk jiu-jitsu.

I Östtimor visade det sig att i samband med att indonesiskt militär använde öppet våld och dödade studenter blev det kontraproduktivt för det indonesiska regimen. Fler studenter valde att engagera sig i självständighetskampen. Detta utvecklas mer under 4.2. Fukuda (2000, s. 18) menar att den indonesiska regimen trodde att de så småningom skulle kunna integrera maktutövandet med utvecklingsinsatser. Ytterligare ett exempel på politisk jiu-jitsu i Östtimor är när den indonesiska regimen använde mer pengar per capita till infrastruktur, utbildning och vård än i något annat indonesiskt område. Dessa indonesiska initiativ blev en styrka för motståndsrörelsen i Östtimor som växte sig starkare under det indonesiska styret och kunde använda de indonesiska satsningarna till egen fördel.

Politisk jiu-jitsu är en tillgång för en motståndsrörelse. Det visar sig i denna studie att den sydafrikanska motståndsrörelsen inte nyttjade denna metod. Däremot finns exempel från Östtimor som visar att denna politiska metod användes. Givetvis måste inte politisk jiu-jitsu användas för att ett ickevåldsmotstånd skall anses lyckad, däremot är det en tillgång.

Som konklusion kan det konstateras att politisk jiu-jitsu inte ansågs som en möjlighet alternativt inte nyttjades i Sydafrika. Däremot var politisk jiu-jitsu en möjlighet i ickevåldsmotståndet i Östtimor. På detta vis skiljer sig de båda länderna sig åt. Anledningen till detta är som tidigare nämnts antingen att Sydafrika inte använde sig av politisk jiu-jitsu alternativt finns det inte dokumenterat.

5.2 Direkt och strukturellt våld

För att kunna skapa sig en förståelse för närvaron av våld under frihetskampen i Sydafrika under apartheid och självständighetskampen i Östtimor kommer detta stycke presenteras utifrån Galtungs två kategorier av våld: direkt och strukturellt våld. Syftet är också att svara på vad som ansågs vara möjligheterna och svårigheterna med våld. Varför hade våldet en avgörande roll i beslutet att gå från ickevåld till våld?

5.2.1 Strukturellt våld

Den gemensamma nämnaren som finns både i Sydafrika och Östtimor när det gäller våld är att båda parter möttes av såväl direkt och strukturellt våld. I Sydafrika handlade det strukturella våldet bland annat om identifikationslagen som gällde bärandet av identifikationshandlingar. En annan väl utvecklad struktur var den Sydafrikanska säkerhetsstyrkan som konstant bemötte ickevåldsutövarna med våld. Ytterligare en struktur som gjorde ickevåldsmotståndet komplicerat var att den Sydafrikanska regimen inte kunde tänka sig att förhandla eller visa nåd mot civilbefolkningen. I Östtimor finns det färre exempel på strukturellt våld som användes av regimen mot civilbefolkningen. En våldsamt struktur som vidtogs av den indonesiska regimen efter invasionen var hur militären tvångsförflyttade lokalbefolkningen till särskilda områden. Detta för att hindra mobilisering och uppror bland civilbefolkningen i Östtimor. Gemensamt för de båda länderna var att ländernas regimer var strukturerade och hade välutrustad militär. Framförallt handlade det om Sydafrika som under apartheid perioden hade den mäktigaste militären i Afrika.

5.2.2 Direkt våld

I Sydafrika tog sig det direkta våldet uttryck bland annat när ANC i protest var samlade för att bränna ca 4000 identifikationshandlingar och polisen öppnade eld mot folksamlingen och dödade protestledaren och två andra personer. Direkt våld mot civilbefolkningen bestod återkommande av hotelser, väpnat våld och militärens närvaro. Anledningen till att Sydafrika kan anses vara ett misslyckat fall av ickevåldskamp beror på möjligheten att den våldssamma kampen gick åt båda håll, mellan civilbefolkningen och regimen. Det kan konstateras att i Östtimor var civilbefolkningen återkommande utsatta för direkt våld men använde inte våld tillbaka mot regimen.

I Östtimor tog sig direkt våld bland annat uttryck i ett tidigt stadium när de indonesiska trupperna invaderade landet och minskade avsevärt många ur befolkningen och trupper ur gerillan Armed Forces for the National Liberation of East Timor (FALINTIL). Direkt våld kunde även innebära kidnappningar, nedbrända hus, tortyr och dödande. Den Indonesiska regimen försökte även hindra demonstrerande studenter med våld, fortfarande idag diskuteras

hurvida det var ett oavsiktligt eller planerat dödande. Ett liknande fall var vid en fredlig minnesgudstjänst där mordet på en student hedrades; detta tillfälle eskalerade till den så kallade Santa Cruz (Dili) massakern. Det var under processionen från kyrkan till studentens gravplats som deltagarna möttes av indonesiskt militär som öppnade eld och misshandlade människorna som var kvar inne på kyrkogården.

Både direkt och strukturellt våld är givetvis svårt att mäta, Galtung presentera inga förslag på hur det kan mätas eller hur uppgifterna vidare kan hanteras. Ändå ger det oss en bild av det våldet som fanns i Sydafrika och Östtimor. Enligt ickevåldsstrategier finns det möjligheter att bemöta våldet, svårigheter kan anses vara hur det bemötandet skulle se ut. Det som skall diskuteras i det följande stycket är bemötandet från motståndsrörelsen i båda empiriska fallen och att försöka förstå varför Sydafrika övergav ickevåld medan Östtimor valde att fortsätta med ickevåldsstrategin.

I diskussionen om Sydafrika och engagemanget i ickevåld är det möjligt att visa på motsägelsefullhet. Zunes (1999, s. 139-140) menar att praktiskt taget ingen av frihetskampanjerna bestod explicit av våld eller ickevåldsmetoder. Snarare var uppror, sabotage, dödande och andra våldsstrategier närvarande under samtliga anti-apartheid kampanjer. Och trots att anti-apartheid ledaren Luthuli menade att motståndskampanjerna var mycket välordnade, framgångsrika och för bra för att uppskattas av den Sydafrikanska regimen valde ANC att ta till våldstrategier. Zunes (1999, s. 150-151) menar att detta motiverade den Sydafrikanska regimens berättigande och användande av hotelser och vapen. Våldet gjorde att ANC med Mandela i spetsen valde att bemöta övermakten med att vända den Gandhianska ickevåldsstrategin ryggen. Anledningen påstod Mandela berodde på att anti-apartheid rörelsen blev stärkt av både användet av våld och ickevåld. I samband med att Mandela fattade och tillkännagav beslutet att avvika från ickevåld försvarade han användandet av sabotage. Ytterligare exempel på berättigandet av våld av motståndsrörelsen var att framhäva att det väpnade våldet endast användes i fabriker eller som motståndstrategi. Fortsatt menade ANC att deras aktioner med sabotage och småskaliga gerillaattacker inte vara mer än våldslig propaganda. Relationen mellan ickevåld och våld och vice versa i Sydafrika utvecklades till att det väpnade våldet fungerade som ett moraliskt stöd till ickevålds aktioner istället för att, som många hade väntat sig, ickevåldsmotståndet användes primärt som stöd till den väpnade kampen.

Bemötande av våldet i Östtimor såg annorlunda ut än i Sydafrika. Tillsynes verkar våldet mot civilsamhället och frihetsrörelsen mera ha motiverat ickevåldsrörelsen än viljan att tillta våld.

Det är primärt studenter som utgör det stora massan som ville engagera sig i kampen för Östtimor, bland annat på grund av motståndet och våldet från den indonesiska militären i samband med protester och demonstrationer som ledde till skottavlossningarna. Likaså argumenterades det vara efter massakern i Santa Cruz (Dili), invånarnas politiska kamp genom diplomati, demonstrationer och dokumentation motiveras ytterligare. Även ickevåldsrörelsens ledares engagemang stagnerade inte utan att de försökte skapa en förståelse för lidandet, trots att de blev utsatta för våld.

Det som kan diskuteras i denna jämförelse mellan Sydafrika och Östtimor är huruvida valet att ta till väpnad kamp kontra hålla fast vid ickevåldsstrategin beror på de militära resurserna i respektive fall gör någon skillnad. I denna studie framgår det att ANC hade under hela tiden en organiserad beväpnad parallell sektion, MK, inom partiet som engagerade sig i sabotage och väpnade aktioner och att Sydafrika dessutom hade under apartheid-tiden den mäktigaste militären i Afrika. Detta i kontrast till Östtimor där det närmsta alternativet till väpnad rörelse alternativt gerilla var FALINTIL som blev i samband med Indonesiens invasion nedbrutna till rötterna. Visserligen återhämtade de sig så småningom och blev större igen, men aldrig till något allvarligt hot mot den indonesiska militären. Således kan frågan ställas hur Östtimor hade agerat vid tillgången av en väpnad motståndsrörelse.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att möjligheterna i mötet med våld är att använda det som motivation till ickevåldsmotstånd. Svårigheterna i mötet med är att bli utsatt alternativt utsätta andra för brutalt våld. I denna uppsats redovisas inte tillräckligt ingående för att svara på hur mötet med våld skiljer sig mellan Sydafrika och Östtimor. De båda länderna har gemensamt att de mötte både direkt och strukturellt våld. Varför Sydafrika och Östtimor skiljer sig åt beror på motståndsrörelsens parti, ANC respektive FRETILIN, och ledarnas beslut. Detta anses vara den avgörande faktorn. I Sydafrika fattades beslutet att avvika från ickevåld medan i Östtimor håll de fast vid ickevåldsstrategin.

5.3 Mobilisering

För att kunna möjliggöra en jämförelse mellan Sydafrika och Östtimor gällande hur mobiliseringen i respektive fall kunde se ut och ta sig uttryck, med möjligheter och svårigheter, kommer tre stycken underrubriker att användas. Dessa är i följande ordning: Utbildning, samarbete och metoder. Dessa tre underrubriker täcker in mobiliseringens olika delar på ett överskådligt sätt.

5.3.1 Utbildning

Det har visat sig i denna studie att både Sydafrika och Östtimor hade utbildning för civilbefolkning under respektive frihetkamper. I Sydafrika inom ANC gick frivilliga genom omfattande utbildningar i ickevåld och ingick en ed att inte ta ut hämnd på personer ifall de blev illa behandlade under arresteringar. Mera exakt eller uttömmande information kring ickevåldsutbildningar i Sydafrika under apartheid verkar bristfällig. I Östtimor var det redan innan Indonesiens invasion, en av strategierna för FRETILIN att mobilisera befolkningen, genom att impletera en mängd olika program för att förstärka de lokala kulturella värderingarna och återföra det traditionella stamsamhället. Under invasionen fanns det en skepsis mot ickevåld, motståndsrörelsen skapade då ett utbildningsprogram för att främja förståelsen av behovet och potentialen av ickevåldslig kamp. FRETILIN ville väcka en medvetenhet bland människor och träna inför självständighetskampen från det indonesiska förtrycket. Även kyrkans engagemang var vital, både i freds- och samhällspolitisk utbildning. Grupper inom kyrkan medvetengjorde den östtimorresiska befolkningen genom utbildning via kampanjer i fred, rättvisa och försoning. Workshops och seminarier som organiserades inkluderade invandrare, flyktingar, självständighetsförespråkare och förespråkare av ett indonesiskt styre.

Hur kommer det sig att i Östtimor kan mobiliseringen av utbildning anses lyckad medan i jämförelse med Sydafrika där den verkade vara svag? Två olika alternativ känns i detta fallet realistiska. Antingen är dokumentationen av mobilisering av utbildning svag, framför allt i fallet i Sydafrika. Alternativt är forskning av eventuell dokumentation bristfällig och skulle kunna utvecklas. Ett tredje förslag kan presenteras och argumenteras för i denna uppsats.

Östtimor hade ett mera gediget arbete kring mobiliseringen av utbildning bland civilbefolkningen i förhållande till Sydafrika. Vidare kan frågan ställas hur det kommer sig att det var på det sättet? I det kommande stycket reflekteras över samarbete vid mobilisering som spelar en avgörande roll motståndskamp.

5.3.2 Samarbete

Samarbete är en viktig aspekt med ickevåld i skapandet av en bred motståndsrörelse. Samarbete kan också skapa kurage bland individer och olika grupper. När det kommer till samarbete som gäller ickevåldskampen i Sydafrika ligger mycket fokus på ANC:s relation till MK. Detta samarbete är givetvis inte populärt ur ett ickevåldsperspektiv då MK använde sig av våldsmetoder i frihetskampen. Detta i kontrast till motståndsrörelser på gräsrotsnivå i Sydafrika som anses vara de rörelser med antagligen störst inslag av olika ickevåldsstrategier i en och samma frihetskamp i ickevåldets historia. Att det fanns ett stort samarbete mellan motståndsrörelser bekräftas av den demokratiska rörelse och allians som bildades 1983 i Sydafrika vilket inkluderade ANC, Congress of South African Trade Unions (COSATU) och United Democratic Front (UDF). Den sistnämnda var betydelsefull eftersom det var ett löst sammansatt förbund mellan nästan 700 organisationer bestående av ideella föreningar, handelsunioner, studentgrupper, ungdomsgrupper, kyrkan, kvinnoorganisationer, religiösa grupper och sportklubbar (Karis 1986, s. 128).

I Östtimor anses mobiliseringen av de ickevåldsliga politiska aktionerna varit löst organiserade och decentraliserade. Samarbetet med självständighetsrelaterade aktioner genomfördes av olika grupper. Dessa grupper hade officiellt lite gemensamt och delade inte alltid samma struktur, gruppernas enande fanns i självständighetskampen mot indonesien. Engagemanget för förändring inkluderade ungdomar, studenter, kvinnoorganisationer, katolska kyrkan, ickestatliga organisationer, politiska partier, National Council for Timorese Resistance (CNRT), FRETILIN och FALINTIL. Nyckelpersoner som nämns för denna självständighetsrörelse är Nobels fredsprisvinnarna Belo och Ramos-Horta.

Att möjliggöra samarbete mellan olika grupper anses givetvis positivt när det gäller ickevåldsmotstånd. I de båda fallen, Sydafrika och Östtimor, visas på ett brett samarbete. Problematiken är till synes inte frånvaro av samarbete, snarare, vilka samarbetspartners respektive motståndsrörelse har. I Sydafrika är givetvis samarbetet med MK det som ifrågasätts och anses vara problematiskt. Detta samarbete kan inte ses som en möjliggörare

gällande ickevåldskamp. Det är av tillsynes okänd anledning det var en svårighet för ANC att ta avstånd från MK.

Huruvida FALINTIL i Östtimor influerade eller blev influerade av ickevåldsmotståndet och samarbetet mellan olika grupper framgår inte. Därav kan inte frågan på hur mycket FALINTIL:s närvaro försvårade ickevåldskampen svaras på. Varför de deltog i samarbetet och välkomnades trots sin historia som gerilla framgår inte.

5.3.3 Metoder

Genom utbildning och samarbete visar det sig att mobiliseringen till ickevåld, och till viss del våld, är nödvändigt. Följande ges några exempel från båda fallstudierna av Sydafrika och Östtimor hur andra aspekter än utbildning och samarbete tog sig uttryck genom olika metoder. Det visar sig i jämförelsen mellan Sydafrika och Östtimor att båda frihetsrörelserna använder olika ickevåldsmetoder.

I samband med apartheids början, sent 1940-tal, var Gandhis anda fortfarande närvarande i Sydafrika genom sin son Manila. ANC tog återigen upp identitetsshandlingslagen och i samband med detta började motståndskampen. Målbilden var en liknande situation som tidigare hade skett i Indien; att fylla fängelserna till bredden. ANC lät meddela polisen om protesten och om vilka som skulle delta i den, vilket anses vara korrekt ickevåldslig metod. Mandela deltog i motståndskampanjen och var en av de 52 personerna som blev arresterade för att de inte hade med sig sina identitetshandlingar. Samlat på platsen var ca 8000 personer.

Från Östtimor ges olika exempel på ickevåldsliga metoder som användes; allmänna protester, bönesamlingar, diplomatiska kampanjer, bojkotter av regeringens aktiviteter, lobbying för mänskliga rättigheter och fredlig dialog med politiska fraktioner nämns bland annat. Två mer konkreta exempel på ickevåldsmetoder använda i Östtimor är från en studentgrupp kallad Forum Kota som mobiliserade sig i motståndsrörelsen. För att undvika att bli övervakade och kontrollerade av den indonesiska militären hade studenterna som struktur att varje vecka byta ledare inom gruppen och mötesplats. Studenterna vittnade om att militären försökte delta i gruppen men misslyckades. ”De hade alltid kort hår och var i god kondition att man kunde avslöja dem från ett mils avstånd” (Martin och Varney och Vickers 2001, 148. Min översättning). Ett annat exempel är hur kyrkan blev en plats för aktioner och påverkansarbete var när påven Johannes Paulus II besökte Östtimor i slutet av 1980-talet. En

demonstration genomfördes för att uppmärksamma indonesiernas våld i landet. En grupp bestående av både kvinnor och män ur FRETILIN skanderade för landets självständighet ett par gånger under gudstjänsten. Även katolska pojk- och flickscouter lyckades smuggla in banderoller som användes bland folkmassorna.

Avslutningsvis går det att konstatera att både Sydafrika och Östtimor hade möjligheter och genomförde ickevåldsutbildningar. Inga direkta svårigheter med detta har påvisats. Skillnaderna mellan Sydafrika och Östtimor verkar vara att Östtimor hade mera utbildning och i olika grupper och sammanhang. Eftersom informationen om Sydafrika gällande ickevåldsutbildning verkar vara bristfällig är det utmanande att svara på varför de båda fallen skiljer sig åt. Möjligheten till samarbete med olika parter visar sig Östtimor nyttja maximalt. För Sydafrika visar det sig vara en svårighet för ickevåldssamarbete med andra parter. Det är först i ett sent skede under apartheid som ett större samarbete med olika parter genomförs. Skillnaden verkar vara att Sydafrika har ANC som står ensamt medan i Östtimor finns en mängd olika motståndsrörelser som maximerar sina möjligheter. Om anledningen till detta beror på att Sydafrikans ANC inte hade eller inte ville ha samarbetspartners är oklart. Metoder är den sista delen presenterad i stycket om mobilisering. Både Sydafrika och Östtimor nyttjade under sina frihetskamper möjligheten av olika ickevåldsmetoder. Båda länderna möttes även av svårigheter under dessa aktioner. Det som skiljer de båda länder åt verkar vara att Östtimor använde sig mera och var kreativare i sina ickevåldsmetoder. Möjligtvis kan skillnaden i relation till Sydafrika bero på den beklämda ickevåldsrörelsen efter massakern i Sharpeville.

I slutsatsen vägs de tre olika perspektiven i analysen samman och svar på uppsatsens frågeställningar presenteras kortfattat.

6. Slutsats

Det visar sig i denna uppsats att en väletablerad och bred rörelse bestående av flera organisationer där ledare och partier eller rörelsen har tilltro till ickevåld möjliggör genomförandet av ickevåld. Genom samarbete, utbildning, aktioner och strategier så som politisk jiu-jitsu är ickevåld genomförbart på ett lyckat sätt. Det har även visat sig att mötet med våld kan vara motiverande för en rörelse att fortsätta använda sig av ickevåld.

Anledningar till ett mindre framgångsrikt användande av ickevåld kan bero på ledare och partier eller rörelsen. Det kan vara på grund av inkonsekventa beslut, brist på samarbete eller ett behov av snabb mobilisering som inte infinner sig. Ytterligare svårigheter kan vara komplicerade relationer till andra institutioners exempelvis kyrkan. Till sist visar det sig i denna uppsats att mötet med våld kan innebära svårigheter att fortsätta ickevåldskampen.

De båda fallen av Sydafrika och Östtimor skiljer sig åt visar det sig i uppsatsen på följande punkter. I Sydafrika lyckas motståndsrörelsen inte vara framgångsrik i att vara en bred rörelse som inkluderar flera organisationer. Politiker och ANC visade inte tilltro till ickevåld och var inkonsekventa i sitt ickevåldsbeslut. I mötet med våld används det inte till en motivering till ickevåldsmotstånd utan blir för övermäktigt för motståndsrörelsen. Det visar sig även att ickevåldsrörelsen i Sydafrika inte använder sig så mycket av samarbete. Slutligen konstateras att Sydafrika används inte politisk jiu-jitsu som en ickevålds metod. Detta skiljer sig från Östtimor som i jämförelse med ANC inte hade någon sedan tidigare väletablerad motståndsrörelse, utan krävde en snabb mobilisering. Å andra sidan var rörelsen bred och inkluderade flera olika organisationer. Ledare, partier och rörelser hade tilltro till ickevåld och var konsekventa i sitt ickevåldsbeslut. Mötet med våld fungerade som en motivering för motståndsrörelsen att fortsätta med ickevåld. Under självständighetskampen i Östtimor fungerade samarbetet med andra organisationer och metoden politisk jiu-jitsu användes.

Gemensamma framgångsrika aspekter som Sydafrika och Östtimor delar är att båda länderna använde sig av ickevåldsutbildning och ickevåldsaktioner. Samarbete mellan olika

organisationer finns också i båda fallen, trots att det i Sydafrika tog lång tid innan det genomfördes.

Utifrån Sydafrika och Östtimor kan det konstateras att utbildningar och ickevåldsaktioner är genomförbara som ickevåldengagemang. Men en lyckad och genomförbar ickevåldskamp är beroende av politiker, partier och rörelser tilltro till ickevåld. Sammanfattningsvis ansvarar varje individ på gräsrotsnivå för hurvida deras motsåndskamp skall vara av ickevåld eller inte.

Efter att ha studerat fallen om Sydafrika och Östtimor och fått en djupare förståelse om avgörande perspektiv för ickevåldsmotstånd skulle ytterligare fördjupningar om samarbete och relationer mellan olika aktörer vara hjälpsamt. Det skulle kunna öka förståelsen om lyckade eller misslyckade avgörande samarbeten för en framgångsrik ickevåldskamp. Avslutningsvis, det är inte utan att genus perspektivet i den teoretiska ickevåldsdebatten kan ifrågasättas därav är det av vikt att nämna följande namn för den som ytterligare vill fördjupa sig inom ämnet: Aung San, Suu Kyi (1945-), Bremer, Fredrika (1801-1865), Day, Dorothy (1897-1980), Goldman, Emma (1869-1940), Keller, Helen (1880-1968), Key, Ellen (1849-1926), Maathai, Wangari (1940-2011), Menchú, Rigobertha (1959-), Myrdahl, Alva (1902-1986), Parks, Rosa (1913-2005), Tamm, Elisabeth (1880-1958), Wollstonecraft, Mary (1759-1797), Wägner, Elin (1882-1949), Ås, Berit (1928-), Östlund, Adga (1870-1942).¹³

¹³ 2008, Icke våld & Konflikthantering

7. Referenser

- Baines, Gary, 2010. "Remembering Sharpeville", *History Today*, vol. 60, no. 3, s. 34-35.
- Bryman, Alan, 2011. *Samhällsvetenskapliga metoder, upplaga II*. Malmö: Liber.
- Engell-Nielsen, Klaus & Annika Spalde & Pelle Strindlund, 2008. *Icke våld! :handbok i fredlig samhällsförändring*. Stockholm: Karneval.
- Esaiasson, Peter & Mikael Gilljam & Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud, 2012. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Fjärde upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Esaiasson, Peter & Mikael Gilljam & Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud, 2003. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Fukuda, Chisako M., 2000. "Peace through Nonviolent Action: The East Timorese Resistance Movement's Strategy for Engagement", *Pacifica Review: Peace, Security & Global Change: formerly Pacifica Review: Peace, Security & Global Change*, vol. 12, no. 1, s. 17-31.
- Galtung, Johan, 1969. "Violence, Peace, and Peace Research", *Journal of Peace Research*, vol. 6, no. 3, s. 167-191.
- Gregg, Richard, 1959. *The Power of Nonviolence*. Hartford: Greenleaf Books.
- Hunt, C. Anthony, 2006, "Martin Luther King: resistance, nonviolence and community", *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, vol. 7, no. 4, s. 227-251.

Icke våld & Konflikthantering – ett förkortat utbildningsmaterial med lättre övningar. 2008. Stockholm: Mediagallerian AB.

Karis, Thomas G., 1986. "South African Liberation: The Communist Factor", *Foreign Affairs*, vol. 65, no. 2, s. 267-287.

Landman, Todd, 2008. *Issues and Methods in Comparative Politics*. Oxon: Routledge.

Large, Ron, 2001. "Martin Luther King, Jr.: Ethics, Nonviolence, and Moral Character", *The Journal of Religious Thought*, vol. 37, no. 2, s. 51-63.

Lipsitz, Lewis & Herbert M. Kritzer, 1975. "Unconventional Approaches to Conflict Resolution: Erikson and Sharp on Nonviolence", *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 19, no. 4, s. 713-733.

Mason, Christine, 2005. "Women, Violence and Nonviolent Resistance in East Timor", *Journal of Peace Research*, vol. 42, no. 6 s. 737-749.

Montiel, Cristina Jayme, 2006. "Political Psychology of Nonviolent Democratic Transitions in Southeast Asia", *The Society for the Psychological Study of Social Issues*, vol. 62, no. 1, s. 173-190.

Montiel, Cristina Jayme & Abilio Belo, 2008. "Social Psychology of East Timor's Nonviolent Democratic Transition: View From the Inside", *Journal of Pacific Rim Psychology*, vol. 2, no. 1, s. 1-8.

Martin, Brian & Wendy Varney, 2003. "Nonviolence and Communication", *Journal of Peace Research*, vol. 40, no. 2, s. 213-232.

Martin, Brian & Wendy Varney & Adrian Vickers, 2001. "Political Jiu-Jitsu against Indonesian Repression: Studying Lower-Profile Nonviolent Resistance" *Pacifica Review Peace, Security & Global Change: formerly Pacifica Review: Peace, Security & Global Change*, vol.13, no. 2, s. 143-156.

Presbey, Gail M., 2006. "Evaluating the Legacy of Nonviolence in South Africa". *Peace History Society and Peace and Justice Studies Association*, vol. 31, no. 2.

Sharp, Gene, 1970. *Exploring Nonviolent Alternatives*. Boston: Porter Sargent.

Sharp, Gene, 1980. *Social Power and Political Freedom*. Boston: Porter Sargent.

Sharp, Gene, 1973. *The Politics of Nonviolent Action*. Boston: Porter Sargent.

Singh, R. P., 2008. "Gandhi on Nonviolence in the Context of Enlightenment, Rationality and Globalization", *The Icfai University Journal of History and Culture*, vol. 2, no. 4.

Sorensen, Majken Jul, 2008. "Humor as a Serious Strategy of Nonviolent Resistance to Oppression", *Peace History Society and Peace and Justice Studies Association*, vol. 33, no. 2.

Stephan, Maria J. & Erica Chenoweth, 2008. "Why Civil Resistance Works. The Strategic Logic of Nonviolent Conflict", *International Security*, vol. 33, no. 1, s. 7–44.

Stiehm, Judith, 1968. "Nonviolence is Two", *Social Inquiry*, vol. 38, no. 1, s. 23-30.

Taylor, Rupert & Jacklyn Cock & Adam Habib, 1999. "Projecting Peace in Apartheid South Africa", *Peace History Society and Consortium on Peace Research, Education, and Development*, vol. 24, no. 1.

Vinthaghen, Stellan, 2006. "Power as Subordination and Resistance as Disobedience: Non-violent Movements and the Management of Power", *Asian Journal of Social Science*, vol. 34, no. 1, s. 1-21.

Weber, Thomas, 2003. "Nonviolence Is Who? Gene Sharp and Gandhi", *Peace History Society and Peace and Justice Studies Association*, vol. 28, no. 2.

Zunes, Stephen, 1999. "The Role of Non-Violent Action in the Downfall of Apartheid", *The Journal of Modern African Studies*, vol. 37, no. 1, s. 137-169.